

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

156

Vragen van het lid **Teunissen** (PvdD) aan de Ministers van Economische Zaken en Klimaat en van Buitenlandse Zaken over *aandacht voor de eiwittransitie op internationale conferenties* (ingezonden 14 april 2021).

Antwoord van Staatssecretaris **Yeşilgöz-Zegerius** (Economische Zaken en Klimaat) (ontvangen 4 oktober 2021). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2020–2021, nr. 2607.

Vraag 1

Bent u op de hoogte van de negatieve effecten van de vlees-, vis- en zuivelconsumptie op onder andere het klimaat, natuur, watergebruik, grondgebruik en dierenwelzijn?

Antwoord 1

Het kabinet is op de hoogte van de effecten van vlees-, vis- en zuivelconsumptie.

Vraag 2

Kent u het principe «Carnivoor? Geef het door!», waarin de norm wordt omgedraaid zodat een plantaardig menu de standaard keuze wordt, terwijl opties met dierlijke eiwitten enkel op verzoek beschikbaar worden gemaakt?

Antwoord 2

Ja.

Vraag 3

Herinnert u zich de toezegging van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) om het principe «Carnivoor? Geef het door!» in te voeren op het Ministerie van OCW?¹

Antwoord 3

Ja.

¹ Website Partij voor de Dieren, 19 november 2018, «Nieuwe eetcultuur op Ministerie OCW: «Carnivoor? Geef het door!»» (<https://www.partijvoordedieren.nl/nieuws/nieuwe-eetcultuur-op-ministerie-ocw-carnivoor-geef-het-door>).

Vraag 4

Kent u de Rijksbrede visie «Naar een circulaire categorie catering» waarin het principe staat opgenomen dat vegetarisch de standaard moet zijn?²

Antwoord 4
Ja.

Vraag 5

Herinnert u zich de menukaarten vol vlees, vis en zuivel op onder andere de klimaatop in Katowice (COP24) en de klimaatop in Madrid (COP25)?^{3, 4}

Antwoord 5

Ja, er waren menukaarten waar onder andere vlees, vis en zuivel op het menu stonden. De mate waarin verschilt overigens per conferentie. De ervaring van diverse klimaatconferenties leert dat vegetarisch eten vaak al de standaard is.

Vraag 6

Deelt u de mening dat juist op internationale conferenties waar gesproken wordt over het oplossen van de problemen die mede worden veroorzaakt door de consumptie van vlees, vis en zuivel, het vanzelfsprekend zou moeten zijn dat de plantaardige optie daar de norm is? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 6

Het kabinet steunt het uitgangspunt om bij internationale conferenties waar gesproken wordt over klimaat en milieu, bewuste keuzes te maken over de menuopties en gezond, duurzaam geproduceerd voedsel aan te bieden, waar dierlijke eiwitten onderdeel van kunnen zijn.

Vraag 7

Zou u het toejuichen als het principe «Carnivoor? Geef het door!» wordt ingesteld op internationale conferenties, zoals de aanstaande klimaatop in Glasgow (COP26)? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 7

Voor een antwoord op deze vraag verwijs ik naar het antwoord op vraag 6.

Vraag 8

Wat gaat u doen om het principe «Carnivoor? Geef het door!» onder de aandacht te brengen bij de organisatie van de klimaatop in Glasgow (COP26) en andere internationale conferenties?

Antwoord 8

Het gastland is verantwoordelijk voor de organisatie van de catering tijdens de VN-klimaatop. Navraag levert op dat het VK in ieder geval de ISO 2012 standaard hanteert voor duurzame evenementen. Het kabinet zal het belang van een gezond en duurzaam aanbod in voorbereidende gesprekken op COP26 bij het Verenigd Koninkrijk onder de aandacht brengen.

Vraag 9 en 10

Hoe gaat u de negatieve effecten van vlees, vis en zuivel onder de aandacht brengen tijdens de klimaatop in Glasgow (COP26)?

Erkent u dat Nederland als tweede landbouwexporteur ter wereld fors bijdraagt aan grootschalig dierenleed, vervuiling, biodiversiteitsverlies en de klimaatcrisis? Zo nee, waarom niet?

² Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2019–2020, nr. 1992.

³ Farmforward, 2 december 2018, «UN Climate Conference Features Meat and Emissions Heavy Menu» (<https://www.farmforward.com/#!/blog?blogid=meat-heavy-menu-at-un-climate-conference-could-contribute-4-000-metric-tons-of-greenhouse-gases&site=farm-forward>).

⁴ Bloomberg, 13 december 2019, «It's an irony: At climate forum there's one vegan food options scarce» (<https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-12-13-it-s-an-irony-at-climate-forum-there-s-one-vegan-food-truck>).

Antwoord 9 en 10

Nederland zet nationaal en internationaal in op een transitie naar een duurzame en toekomstbestendige landbouw, samenvattend aangeduid als kringlooplandbouw en aangeboden aan uw Kamer als de LNV Visie Waardevol en Verbonden (Kamerstuk 35 000 XIV, nr. 5).⁵ Cruciaal onderdeel daarvan is een integrale benadering, waarin zowel de transitie naar meer plantaardige productie als ook dierlijke productie, inclusief vis, een eigen en waardevolle plek kennen. Deze visie wordt breed uitgedragen en zal waar van toepassing ook een rol kunnen spelen tijdens COP26.

Vraag 11 en 12

Bent u vanuit die verantwoordelijkheid bereid om op de klimaatop in Glasgow (COP26) een voortrekkersrol op zich te nemen in de eiwittransitie? Zo nee, waarom niet?

Hoe gaat u tijdens de klimaatop in Glasgow (COP26) inzetten op de wereldwijde versnelling van de eiwittransitie?

Antwoord 11 en 12

Nederland zal in het algemeen aandacht vragen voor de eiwittransitie op internationale conferenties waar dit relevant is, waaronder de klimaatop in Glasgow. Dit is onderdeel van een breder streven om inhoud te geven aan de eiwittransitie, mondiaal en nationaal zoals ook beschreven in de Nationale Eiwitstrategie, NES (Kamerstuk 35 570 XIV, nr. 70).⁶ De NES is een integrale benadering om onze nationale afhankelijkheid van eiwitimporten te verkleinen.

Vraag 13

Erkent u dat Nederland via de import van veevoer nadrukkelijk bijdraagt aan onder andere ontbossing in andere landen? Zo nee, waarom niet? Hoe gaat u dit onderwerp onder de aandacht brengen tijdens de klimaatop in Glasgow (COP26)?^{7, 8}

Antwoord 13

Volgens een recent rapport van het Wereldnatuurfonds (WNF)⁹ leidde de internationale handel in landbouwproducten in 2017 tot 1,3 miljoen hectare ontbossing waarvan 203.000 hectare (16%) aan de EU wordt toegeschreven. Soja, palmolie en vlees zijn volgens het rapport de landbouwproducten waarvoor het meest ontbost is. Soja en in beperkte mate palmolie (bijv. oliepalmpitten in krachtvoer voor runderen) zijn een bestandsdeel in veevoer. Soja die in Nederland wordt geconsumeerd is grotendeels afgedekt met duurzaamheidscertificaten die erop toezien dat de productie zonder ontbossing heeft plaatsgevonden.¹⁰ Voor palmolie in algemene zin geldt eveneens dat de consumptie grotendeels is afgedekt met duurzaamheidscertificaten die er op toezien dat de productie zonder ontbossing heeft plaatsgevonden, voor wat betreft de toepassing in veevoer is dat ruim twee derde.¹¹ Het rapport beschrijft terecht dat het aandeel in de wereldwijde ontbossing dat aan de EU toegeschreven kan worden de afgelopen jaren sterk is gedaald. Lidstaten, waaronder Nederland, hebben de Europese Commissie in Raadsconclusies opgeroepen om verdere stappen te nemen door een ambitieus wetgevend voorstel en andere maatregelen te presenteren die gericht zijn op het vermijden dan wel het minimaliseren van het op de interne markt brengen van producten die gerelateerd zijn aan ontbossing of bosdegradatie. Dit voorstel van de Commissie wordt voor het einde van het jaar verwacht. Conform de motie-Bouali (Kamerstuk 35 570 XVII, nr. 28)¹² zet

⁵ Kamerstuk 35 000 XIV, nr. 5.

⁶ Kamerstuk 35 570 XIV, nr. 70.

⁷ NOS, 23 augustus 2019, «Nederland haalt voor miljarden uit Brazilië, ook uit amazonegebied» (<https://nos.nl/artikel/2298683-nederland-haalt-voor-miljarden-uit-brazilie-ook-uit-amazonegebied.html>).

⁸ Informatie over soja op de website van Milieucentraal (<https://www.milieucentraal.nl/eten-en-drinken/tropische-producten/soja/>).

⁹ WNF, 14 april 2021.

¹⁰ IDH, 2020.

¹¹ Dutch Alliance for Sustainable Palm Oil, 2021.

¹² Kamerstuk 35 570 XVII, nr. 28.

Nederland zich met gelijkgezinde landen in voor effectieve maatregelen die ervoor zorgen dat producten die op de Europese markt komen duurzaam en zonder directe en indirecte bijdragen aan ontbossing zijn geproduceerd. Nederland zet zich daarnaast als lid van onder meer het Amsterdam Declarations Partnership al geruime tijd in voor het bevorderen van ontbossingsvrije en duurzame agro-waardeketens. Daarnaast verwacht het kabinet van bedrijven dat zij handelen in overeenstemming met IMVO-principes en dat zij risico's, waaronder het risico op ontbossing, binnen hun keten in kaart brengen, mitigeren en voorkomen. Met de beleidsnota «Van Voorlichten tot Verplichten; een nieuwe impuls aan Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemerschap (Kamerstuk 26 485, nr. 337)¹³ is uw Kamer geïnformeerd over het nieuwe Nederlandse IMVO-beleid, bestaande uit een doordachte mix van maatregelen. Kernelement van deze mix van maatregelen is een verplichting ten aanzien van gepaste zorgvuldigheid, bij voorkeur in EU-verband. Een Europees voorstel daartoe wordt eveneens voor het einde van het jaar verwacht. In aanloop naar de COP26 heeft het Brits voorzitterschap een dialoog¹⁴ opgezet tussen grote consumerende en producerende landen van producten met risico op ontbossing, om duurzame ontwikkeling en verduurzaming van landgebruik, productie en handel te stimuleren, en daarbij bossen te beschermen. Nederland is actief betrokken bij deze dialoog. Het kabinet zet zich in bredere zin in voor een ambitieuze uitkomst van de klimaatop en werkt daarbij ook met gelijkgezinde landen samen om ontbossing te stoppen.

Vraag 14

Hoe gaat u tijdens de klimaatop in Glasgow (COP26) de strekking van het advies «Duurzaam en gezond» van de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) uitdragen, waarin voor de Nederlandse situatie onder andere wordt gesteld dat «een forse krimp in het aantal dieren, van enkele tientallen procenten, tussen nu en 2030 onvermijdelijk is»?¹⁵

Antwoord 14

In het Klimaatakkoord (2019) zijn afspraken gemaakt over de benodigde reductieopgaven voor de Nederlandse landbouw. In het Klimaatakkoord is daarbij ook al de verbinding gelegd met het terugdringen van de ammoniakemissies. De integrale aanpak van broeikasgassen en stikstof vormt een belangrijk speerpunt voor de komende periode. Het terugdringen van beide emissiegroepen vraagt om actie, zowel voor de korte als de langere termijn. De Subsidieregeling sanering varkenshouderijen en de Maatregel gerichte opkoop zijn voorbeelden van maatregelen die leiden tot reductie van broeikasgassen en stikstof. Tevens wordt gewerkt aan de Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties; ook daar zal door de definitieve beëindiging van veehouderijlocaties krimp van de veestapel het gevolg zijn. Deze maatregelen zullen invloed hebben op de Nederlandse nationale uitstoot van broeikasgassen en in die hoedanigheid een rol spelen op de Klimaatop in Glasgow.

Vraag 15

Hoe gaat u tijdens de klimaatop in Glasgow (COP26) aandacht vragen voor de volgende conclusie uit het IPCC Special Report «Climate Change and Land»: «By 2050, dietary changes could free several million km² (medium confidence) of land and provide a technical mitigation potential of 0.7 to 8.0 GtCO₂ eq yr⁻¹, relative to business as usual projections (high confidence)»?¹⁶

Antwoord 15

Nederland zet zich zowel nationaal als internationaal in voor een houdbaarder en duurzamer voedselsysteem. Het tegengaan van voedselverspilling, bevorderen van consumptie van groenten en fruit, en een groter aandeel

¹³ Kamerstuk 26 485, nr. 337.

¹⁴ Forest, Agriculture and Commodity Trade (FACT) dialogue.

¹⁵ Advies van de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur, «Duurzaam en gezond», 2018 (<https://rli.nl/publicaties/2018/advies/duurzaam-en-gezond>).

¹⁶ Special report van het Intergovernmental Panel on Climate Change, «Climate Change and Land», 2020 (https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/4/2020/02/SPM_Updated-Jan20.pdf).

consumptie van eiwitten op plantaardige basis zonder de keuzevrijheid van burgers te beperken zijn hier een belangrijk onderdeel van. Wel blijft dierlijke productie een rol spelen, bijvoorbeeld om de bodemvruchtbaarheid op peil te houden en te voorzien in de voedselzekerheid van de meest kwetsbare groepen.

De manier waarop we voedsel verbouwen speelt een essentiële rol in het behalen van de mondiale klimaatdoelen. Zoals het IPCC-rapport aangeeft zijn landbouw en landgebruik verantwoordelijk voor bijna een kwart van de door de mens veroorzaakte mondiale emissies. De landbouwonderhandelingen onder het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering (UNFCCC) richten zich op het reduceren van emissies in de landbouwsector en het weerbaar maken tegen de gevolgen van klimaatverandering van deze sector. Nederland neemt in EU-verband actief deel aan deze onderhandelingen en stuurt hier aan op ambitieuze internationale afspraken.

Daarnaast vond op 23 september ook de UN Food System Summit plaats die de transitie naar duurzame voedselsystemen moet versnellen door gezamenlijke acties te formuleren, onder andere op het gebied van duurzame consumptiepatronen. De top richtte zich op gezondere, duurzamere en eerlijkere voedselsystemen die bijdragen aan het realiseren van alle 17 UN Sustainable Development Goals. Nederland streeft naar een ambitieuze actieagenda als uitkomst van de UN Food System Summit.